

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

Nastopajoče osebe (Glavan in sin, grajski Menat, Tone Krivanoga i. dr.) so, če jim odštejemo, kar zahteva tendenca, v dejanju in značaju dobro očrtane.

Ljubitelji lahnega čtiva bodo zgodbo, ki skoro samo miljejsko pripravlja obljubljeni drugo povest «Peklena svoboda», radi brali. Jezik in slog sta prijetno domača.

Natančneje homo poročali, ko bo trilogija popolna. *Pavel Karlin.*

Janez Žagar: Vrtinec. Oder, 12. zv. S poštnino Din 18:75. Tiskovna za-dru-ga v Ljubljani, 1925.

Odlomek iz kmetskega življenja po vojni, odmerjen na klasicistično kratek rok. Posestnik Ton je ljubosumen na brata Petra, ki se je po več letih pravkar vrnil iz Amerike na rodni dom. Z ženo se že dolgo nista nič kaj razumela, sedaj pa ga jezi prisotnost Petra, ki je nekoč snubil njegovo Angelo. V svoji razdraženosti proda voli, da bi odrinil preko velike luže. Pogled na dete v zibki ga omehča, da ponudi spravo namišljenemu tekmeču. Ta izprevidi, da je med svojci nepridiprav, ter odpotuje. Sporazumu med zakoncema je pot utrta.

Mladi dramatik je s svojim prvencem dosegel časten višek enostavnosti, kakršno je R. Rolland označil v «Gorečem grmu»: literarna preproščina ni prirojena, marveč priborjena, to je pridobitev izbrancev... Snov sama na sebi je za vaše razmere bolj izjemna. Angéline prostodušnost proti svaku, dostojna najmodernejši emancipiranke po Ruskinovem zamisleku, in njeno sirensko vabljenje: «smeje se nama življenje» (55) te v početku osupi, raz-ume pa se nazadnje pri ženskem vragu kot osvetljivost napram možu, ki venomer zbada. Tudi solze pri trdi grči z našega sela mejé na skrajni konec verjetnosti (44). Sicer pa je dialog izborna zasnovan, jedrnat, sredi drugega dejanja prav rezek. Motijo samo nekateri knjižni izrazi iz neukih ust, n. pr. vedno, izplakati se, toda... Dvomim pa, bo li skromno podeželsko okolje dovolj učinkovalo na večjih odrih. Slovenska slovstva se v znatni meri gibljejo med oratarji in pastirji: to jih po mnenju zapadnih presojevateljev ovira, da ne postanejo svetovna. Ščasom utegne naš začetnik postaviti še kak uspel, obširnejši problem na deske, ki pomenijo svet. Naj dodam, da korektura ni dovoljna: govorile smo (dvojina), jutrov (namesto: juter), sestí za mizo (55) itd. Prav pogosto se opaža, da naraščaj gubi zmisel za pretekli pogojniki: prej bi me (bil) z očmi požrl, tako je bil lačen (20). *A. Debeljak.*

Alojzij Carli Lukovič: Evfemija in drugi spisi. Priredil in uredil dr. Joža Lovrenčič. Goriška Matica 1925.

Tolminec Carli (1846—1891), s pesniškim imenom Lukovič, ker se je rodil «pri Luku», je šel radi gmotnih težav v semenišče, ali «mirabiliter se sub-jecit», kakor so rekli o Strossmayerju 1870.: postal je vzoren duhovnik. Že dijak je baje ovladal 17 jezikov. Pleteršnik in Jesenko sta ga v višji gimna-ziji učila slovenščine: odtod menda njegovo zanimanje za povestnico. Carli-jevi spisi se dajo po snovi razdeliti v tri skupine: izvirno in prevodno lepo-slovje, časniško kramljanje in zgodovinske sestavke. Razen treh največjih spisov je tu zbrana vsa njegova zapuščina. Posebej je izšel od onih treh roman «Zadnji dnevi v Ogleju», medel, nespreten posnetek po Bulwerju in Guenotu. Pričujoči snopič obsega povest «Evfemijo» o prvih oglejskih mučenicah, za katero je po urednikovem mnenju dala pobudo Wisemanova

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

«Fabijola». Na 50 mladih poslušalcih sem preizkusil njeno neučinkovitost. Pridružuje se ji novela «Infernali» iz neznanega poljskega izvirnika in pa morda prvi slovenski prevod iz madjarščine, Jokayjeva «Zadnja pesem», ki je po vsej priliki vzbudila Krilanu misel za «Rado», ter Tolstega pripovedka «Kako je prišlo žganje na Rusko», ponatisnjena v neki šolski čitanki. «Šagra», obraz iz ljudskega življenja v goriški okolici, vsebuje med drugim motiv, ki ga srečaš v Gabrščekovi zbirki pravljic z goriških hribov (Oče, spak'co mi kupite), itd.

Da se je obelodanil gorenji zvežčič, bo ustrezno ožjim rojakom blagega pokojnika, ki se je s peresom in z besedo trudil, kako bi нравstveno povzdignil svoj narod. Po umetniški vrednosti pa spadajo priobčene drobnjave v oddelek *minorum gentium*. To je treba povedati po Voltairovem geslu: živim smo dolžni prizanesljivost, mrtvim pa resnico. Da je dr. Breznik pregledal štetni odtisk, bi si bil dovolil več sto poprav. *A. Debeljak.*

S R B S K O - H R V A T S K A D E L A

Tin Ujević: Kolajna. Beograd, 54 str. S. B. Cvijanović 1926.

V tistem Beogradu, ki je nasilno pregnal iz svojih brlogov in nočnih kavarn nedolžnega gosta, tako pogreznjenega vase, da je pozabil, kje in v kakem času živi, je izšla nekaj mesecev po izgonu Ujevićeva pesniška knjiga. Ne moreš je vzeti v roko, da se ne bi spomnil donkihotske postave tega osamelega viteza in trubadurja sredi naše povprečne in izuniformirane meščanske družbe, trubadurja, ki ima obličje staroruskega Hrista in na izbičanem obrazu, gosto poraščenem, smehlja dobrega otroka. Ta mož, ki so ga po križevi poti skozi zapore in bolnice postavili pred izlzanega beograjskega Pilata, da ga — ubog, razcapan in dolglas kakor Krist na slovitih Gejevi sliki — vpraša: «Kaj je resnica?» je v pričujoči zbirki jasno odgovoril, da njegovo kraljestvo ni od tega sveta. Zlasti pa ni od sveta Pilatove samovšečnosti in slabo igranega hinavstva. — Tin Ujević je sodeloval v hrvatskih revijah še za Matoševih dni. Po stopinjah tega sejalca francoskega okusa med hrvatskimi modernisti je krenil tudi Ujević v Pariz. Vajen že izza mladih nog dalmatinske revščine, je v Meki balkanskih poetov živel ob skorji kruha, srečen, da je lahko prostost Quartiera latina in Montmartra plačeval z izbrušenimi soneti. Ko so ga razmere vrgle v Beograd, je skušal nadaljevati že v Parizu začeto oproščevanje od družabnih vezi in predsodkov. Prišel je navzkriž z birokracijo, ki mu ni mogla odpustiti njegove jedke zbadljivosti, in je moral v spremstvu žandarja kakor kak odpuščen kaznjeneec ali delomržen klativitez nastopiti pot v rodno Dalmacijo.

Ujevićeva poezija je težka in mračna, kakor vsaka izpoved o duševnih doživetjih, ki so vsekdar vrlo subjektivna. Že dolgo se ni slišal v srbohrvatski literaturi tako globok krik človeka, ki noče biti nič drugega nego pesnik. Ujević odgovarja s to knjigo vsem, ki so ga zbog tega, ker je hotel živeti po lastnem okusu, ne priznavajoč britve in spodobne krojaške umetnosti, pošiljali v policijske zapore in pred psihijatra, da resnica ni vnanja forma, temveč notranja samoraslost človeka. V 48 pesmih, ki so zbrane v tej knjigi, je podal Ujević 48 ključev do svoje duše. V sleherni pesmi govori o sebi. Zelo subjektiven pesnik je. Ni slikar v verzih. Redkokateri verz nam razodene njegovo ljubezen do prirode. Bržčas pesnik sploh ne ljubi prirode, kakor ne mara ljudi. Njegova priroda ima mestoma apokaliptične poteze.